

Goud uit stro

*Annemiek Stoopendaal**

Jeanine Evers, Kwalitatieve analyse: kunst én kunde, Amsterdam: Boom Lemma uitgevers, 2015, 366 pp., ISBN 978-94-6236-506-3, € 38,50 (pbk).

Wie kent het sprookje Repelsteeltje van de gebroeders Grimm niet? Een molenaar heeft een dochter van wie hij beweert dat zij alles kan, zelfs goud spinnen uit stro. Als de koning dit hoort, sluit hij haar op in een kamer met stro en geeft haar één nacht de tijd. Een klein mannetje, Repelsteeltje, redt haar door het goud te spinnen, maar hij eist een hoge prijs.

Het boek van Jeanine Evers is beoogd als het Repelsteeltje voor de beginnende en gevorderd kwalitatief onderzoeker. Het geeft inzicht in het duistere proces waarin ikzelf ook altijd weer verzeil na het verzamelen van mijn data, het wanhopige moment waarop ik 'goud moet gaan spinnen uit stro'.

De analyse van die grote berg data is precies het moment dat we wel wat hulp kunnen gebruiken. Meestal wordt de manier waarop de data zijn geanalyseerd in onderzoek sterk gesimplificeerd weergegeven, of het blijft vaag. Bestaande literatuur over de kunst/kunde van analyseren beweegt zich, zo stelt Evers, tussen kookboek (prescriptief) en black box (non-scriptief). Om duidelijk te maken wat analyseren nu eigenlijk is, gebruik ik zelf vaak de vergelijking met 'een hele hoop was uit je droogtrommel' halen, hoe orden je die hele berg? Je kijkt naar elk afzonderlijk kledingstuk, beoordeelt wat het is en bij wie het hoort, en legt het op het juiste stapeltje, je maakt een doelgerichte ordening. Maar met zulke gemakkelijke vergelijkingen maakt de auteur zich er niet van af. In dit boek, het tweede in een te vormen drieluik over kwalitatieve onderzoeksmethoden, beschrijft zij nauwkeurig en vanuit verschillende perspectieven wat analyseren in kwalitatief onderzoek is en hoe je het kunt doen. Het is een prettig leesbaar handboek, direct geadresseerd aan de kwalitatief onderzoeker die staat voor de opdracht 'goud te spinnen'.

Inhoud van het boek

Het boek bestaat uit twee delen. Het eerste deel richt zich in zeven hoofdstukken op de theorie en praktijk van kwalitatieve analyse. Het tweede deel is een experiment waarin eenzelfde dataset in vijf hoofdstukken op verschillende wijzen wordt geanalyseerd.

* Dr. Annemiek Stoopendaal is organisatieantropoloog en werkt als universitair docent aan het instituut Beleid & Management Gezondheidszorg (sectie Health Care Governance) aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. E-mail: stoopendaal@bmg.eur.nl.

Deel 1. Theorie en praktijk van kwalitatieve analyse

Het boek start, net als het voorgaande boek over kwalitatief interviewen, met een beknopte, heldere uitleg wat kwalitatief onderzoek is. Evers richt zich op het onderzoeksproces en laat zien wat de onderzoeker in dit type onderzoek daadwerkelijk doet om tot wetenschappelijke resultaten te komen. In het tweede hoofdstuk wordt het begrip kwalitatieve analyse vanuit verschillende bronnen gedefinieerd, en worden de rol van de analist zelf en de rol van analysesoftware besproken. Hoofdstuk 3 beschrijft het algemene proces van de kwalitatieve analyse. Dit is een technisch deel dat veel verschillende begrippen aanhaalt, waardoor de overzichtelijkheid vermindert. Evers maakt onderscheid tussen technieken (zoeken en vinden), tactieken (verbinden) en strategieën (overstijgend interpreteren). Zij geeft hiermee nieuwe woorden aan processen die eerder in de literatuur over kwalitatief analyseren onder 'open, axiaal en selectief coderen' werden geschaard. De beschrijving verheldert en verdiept naar mijn idee de kennis van het analyseproces en voegt zeker wat toe aan eerdere literatuur op dit vlak. Evers geeft vervolgens in twee figuren overzicht over de samenhang van analysemethoden en reflectie gedurende het onderzoek; helaas is ook haar eigen schema eerder een lineair dan een cyclisch/iteratief model (iets wat zij op p. 23 in andere modellen bekritiseert). Hoofdstuk 4 gaat gedetailleerd in op het toepassen van verschillende analysemethoden. Hier beschrijft Evers de kern van het proces waarin onderzoeksdata omgezet worden in kennis. De technische detaillering maakt het de lezer niet gemakkelijk en bij het lezen van het hoofdstuk zonk mij, gevorderd kwalitatief onderzoeker, de moed in de schoenen. Hoewel vele typen codes alsook verschillende typen analyses zeker inzicht geven in wat mogelijk is in kwalitatieve analyse, biedt de nieuwe indeling niet meer helderheid. Zeker de beschrijving van typen analysestrategieën maakt het onderscheid tussen de door Evers ingevoerde nieuwe categorieën niet duidelijker. Ik betwijfel of het haar werkelijk gelukt is een 'nieuw idee' te produceren (p. 129). Hoofdstuk 5 gaat over de kwaliteitseisen die aan kwalitatief onderzoek worden gesteld en maakt mij blij. Vooral de beschrijving hoe kwaliteitseisen kunnen variëren aan de hand van de ingenomen wetenschapsopvatting is nuttig, zeker voor kwalitatief onderzoekers die zich in de nabijheid van onderzoekers uit het andere onderzoeksparadigma moeten verantwoorden. Vaak worden in methodologiehandboeken de wetenschapsfilosofische uitgangspunten wel beschreven, maar worden zij niet zo mooi geïntegreerd met het werk dat de onderzoeker verzet en de keuzes die gemaakt moeten worden. De kwaliteitseisen zijn helder uitgelegd en het hoofdstuk eindigt met een bruikbaar instrument voor zelfevaluatie. Hoofdstuk 6 is een diepere uitwerking van specifieke ethische problemen waarmee onderzoekers te maken kunnen krijgen en hoofdstuk 7 belicht manieren om met deze problemen om te gaan en geeft tips om te rapporteren.

De literatuurlijst van deel 1 van het boek vormt een uitgebreid overzicht van de literatuur over kwalitatieve onderzoeksmethoden.

Deel 2. Het analyse-experiment

Het tweede deel van het boek is een interessante exercitie, waarin eenzelfde dataset op basis van vijf verschillende analysemethoden door vijf verschillende 'analisis-

ten' wordt geanalyseerd. De analisten kozen uit de dataset de, voor hun type analyse, meest geschikte data. De dataset bestaat uit zeventien bronnen die gerelateerd zijn aan de financiële crisis van 2008, maar wordt nergens in zijn geheel weergegeven (maar dat kan eraan liggen dat ik niet goed kan omgaan met de voetnoten in de vorm van QR-codes).

De exercitie illustreert hoe kwalitatieve analyse tot stand komt, gedaan wordt. Zij geeft weer hoe een gekozen analysemethode de analyse zelf alsook de uitkomsten van het onderzoek vormt en maakt duidelijk dat de keuze van een analysemethode de opzet van het onderzoek (met name doelstelling en dataverzameling) beïnvloedt. De vijf analysemethoden zijn: metaforenanalyse (Dorst), argumentatieanalyse (Edwards), frameanalyse (Van Gorp), *grounded theory*-benadering (Staring) en de TRIPOD bèta-analyse (Willeboordse). Zij worden diepgaand beschreven en elk hoofdstuk vormt op zichzelf een belangrijke kennisbron. In het hoofdstuk van Staring wordt ook het gebruik van specifieke analysesoftware inzichtelijk gemaakt.

Evers geeft in de inleiding op deel 2 aan dat zij in dit experiment streeft naar analysetriangulatie. De vijf verschillende analysemethoden geven inderdaad allemaal een ander perspectief op de manier waarop er over de financiële crisis is geschreven. Wat naar mijn idee ontbreekt, is een samenvatting waarin deze verschillende beelden geïntegreerd worden. Met een integratie van verschillende beelden was duidelijker gemaakt dat gebruik van verschillende analysemethoden kan leiden tot een meervoudige conclusie aangaande de weergave van (de oorzaken van) de crisis.

In plaats van te eindigen met een samenvattend hoofdstuk, wat misschien te inhoudelijk zou zijn geworden, eindigt het boek met een praktisch en nuttig hoofdstuk over het beheer van kwalitatieve onderzoeksdata. Iets waar vele kwalitatief onderzoekers op dit moment waarschijnlijk mee worstelen.

Conclusie

Door de gerichtheid op het hands-on uitvoeren van onderzoek heeft *Kwalitatieve analyse: kunst én kunde* een 'practice-based' vorm gekregen. Evers is erin geslaagd de 'tacit knowledge' (een term die Polanyi in 1966 muntte) van kwalitatief onderzoek overdraagbaar te maken. Het boek lijkt mij vooral bruikbaar voor de gevorderde onderzoeker die de methode van onderzoek stevig wil onderbouwen, of voor docenten in kwalitatieve onderzoeksmethoden. Tegen een niet eens zo hoge prijs kan dit 'Repelsteeltje' onderzoekers die aan het worstelen zijn met hun data zeker hulp bieden: 'Laat het stro maar komen!'